Л І С

І ліс, ліс.

Навколо поспліталися віти, повисли над вузькою дорогою. Збоку маячить сонце крізь листя рідким поглядом, стриже траву, тче тіні килимів. Посічені сухі одрубки витикаються чорними гадюками. Велетні похмурі тріскають, ховаються в гущині. Закувала зозуля. Сонно. Через зелень б'є біле. Дорога кривиться жовтою глиною та чорноземлею. Заледеніло кущем листя, а кістяком дуби. Сильно чути гам обламаного миру. Гніде листя зачерствіло шумує, од кроків. День вечірній. Іде бородатий мужик, бовка під ніс, тріщить падалишнім листям.

— Ич, як співає! Ото!—чмокнув. Кроки сутеніють під деревом. Хата показується через пітьму ліса. Гуси ґерґочуть, а біля їх маленький — хлопчик тикає в пісок руками.

— Де мати?—Дитинка злякано опустила вії.

— Там, у хаті! Вони пораються!

Знову важкі, лісові кроки гудуть до хати. Сонце рожевить'волосся дитинки і сумно гладить брудну шию. З хати вийшов лісовий, важкий мужик, надів зашкарублу торбу через 'плече, зашнурував грізно бровами, поправив невідомого кольору картуз. А вона:

— Яремо! Ой, лишенько! Чого-б ти йшов? Хорони' пречисто! Знаєш який час: в Килівці-ж убили об їз-чого! А ти!... Не йди!—рішуче співають розіп'яті слова. Руки склались благанно:—не йди! Дитинка витріщилась. В загороді жалібно замукала корова.

— Не твоє діло!

— Яремо! Слухай, чого тобі треба? Є-ж чого їсти! Не йди!

— Мовчи!—Западали вуси, а борода збилась щетинисто.

— Тату! А страшні лісовики? Я чув, як вони свистять. І все свистять. Я вмію. Отак...—свиснув, тугою розлігся по лісові свист.

— Я тобі дам! Не свисти!

— Накличе біду!—Затихло. Тормошиться похмуро Ярема, збирає удилища, надіває кожуха—пішов-А в загороді біля хати корова.

— Мамо, який вовк! Він з'їсть наше теля?

— Одстань! А то дам Т06j! Взнаєш!

А там гупають важкі кроки в тіні стежок. Хлопчик вертиться.

— Мамо! Я боюсь инколи лісовиків. Вони страшні,— каже.

А кроки несуться в гущину. Килим з трав, з квіток хитається. Іде Ярема. Розмахує мозолистими руками, а на плечах теліпаються хвости вудок. Думає.

"Що! Налякали? А моторошно, хоч і лісовики такі-ж люди. Е-е". Прозорий хвильовий туман падає на обміжки. Темніє річка чорна, схожа на Ярему. А ніч викидає посміх на дрібний дробіт.

Очерет. Крутий беріг. Внизу яма хлюпоче бережно піском. Білі осики привидами понахилялись у річку; одна зовсім упала: коріння попідрізувалось, наткало сухого павутиння. Десь заскиглив хворий рибалка, вимальовуючи причуди.

Став Ярема, озирнувся, закинув удки. Сів, підмостивши пеньок, очі мовчать, а борода обмерзує. Осика розтянуто упивається насолодою. Чиркнув сірник, запихкала люлька, зашмалив білий димок.

— Чи справді я один прийшов?—Не повірив, прикусив люльку. Обвалилась глина.

— Та й сумно. Скоро почне гугукати пугач. І—у! Чортяки-б його дерли!.. Тяжко, круто жити: кінці з кінцями. Еге!

А одвічна річка торохтить очеретом, а очерет киває голівками струнко по березі. Латаття плаває то вперед, то назад і на ньому жовті лілеї коронами повирізали профілі. Прошльопав, мабуть, лісовик через брід. Ярема злякався. А потім сам до себе:

— Може чоловік іде додому,—заспокоївся, стулив брудні руки під головою.

Річка пливе, в свічаді горить багаття неба іскристе та вода вимиває тихо пісок. Заснув, наче міцний мужик пригнувся, а зверху: . — Гу-гу, гу-гу!—тріпається.

— І зачав, проклятий!—Підвелась голова.— І всю ніч невгомонно гугукатиме.

Очерет соромно прислухається, шукає дна гостролистим дивом Порідчали сміхи, уважно задумувались: гугу—у! По черзі відверто питались у темряві, далі роздражнюючись поринали в холодну воду.

— А от жив Килівський об'їзчий, а тепер немає, бо вбили! А жінка?— коліна задерев'яніли та вгрузали в мокрий пісок. Вдавлювалась борода в руки. Думи гріє кожух. А над головою тріснуло. Приліг бур'ян.

— Це ти!—оглянувся. Такий самий дужий спускається по грузу. Яма випливає руки трьокутни-ками. Сів і цей.

— А веселіш. Одному якось ніяково. Ото почуєш щось хрусне, щось шелеснеться і, той, кожне ніщо лякає.

— Та вже-ж...—Знову димок змішується з парами.

— Ти знаєш, Яремо! Ту ніч одного з банди-т і в—лісовиків отих, вгепали, молодого, молодого. В Новоселівці. Милицинір пальнув, тут одразу тобі!

Сіпнув рукою і тільки взнав свій образ в ямі.

— А в Перівці вони дівчину на дуба спяли та й повісили. Так там тією дорогою ніхто й не їздить. Якось той... Вона була комуністка, та й видала їхніх більшовикам, так вони її туди—протяг тихенько Ярема.

— Та ні! Я чув, може не комуністка. А так: у неї там був парубок, вона йому й переказала. Доказалась. Казав хтось, що ворони клюють вже. А я знав тую дівчину...

Задумливо гурчить очерет, рябить річка молодими забутими здрогами. Низько припадає листя, перегинається срібними сторінками до одноманітногого верху.

— Тяжко жити... І чого ті лісовики б'ються? Нехай-би бились, а нас не чіпали-б, а то хвилини не дадуть забутись .. Ей, ти, тягни!

Затріпався шнур, вилазить з води мокрий.1

— Клюнуло добре! Що? Сом?.. Хоч цю ніч відпочину і то якось краще. Дома не вживеш: то прийде инколи—хліба дай! И—и, головорізи!

— Шибеники! Через їх і ліс вирубують—не забороняють.-—Насупилась капелюха.

— Та що там балакати! Що той ліс! Жив він— а тепер доживає, бачив —та й набачився. А гірко дивитись. Виріс я, де не підеш було —дерево струнке, високе, а гущина... А зразу подекуди самі пеньки. Не вирубають! Брешуть! Не такий ліс!—Запалився Ярема новим словом. Другий мовчить. З півночи подув різкий вітер, верхи високих дубів притулили віти. Кожух погрів щільніше.

— А Мотрона! Чув? Чоловік вмер, так вона злигалась з тим шибеником Червонощоким. Скажений він, здоровий...

— Туди й дорога... викресав різко лайку.

Ліс шумить. Рябить річка, коливається білими гребнями.

— Невже дощ буде?

— Ні! Це так?—Обернувся, заголубив очима по небові.-—Зразу перестане. Це вихор... Дідько лисий, тільки й балачки про тих. Нічого нового й не знайдеш...

Кусається беріг, сиплеться одірване листя по воді. Але затих одразу. Тиша.

— Не я казав! А знаєш, недавно кричав сич. . їх, як страшно... Ага! Оце їхав недавно один. Схопили лісовики, кажуть—перехрестись. Перехристився. Ну, а тепер, кажуть,-залигуй ноги в петлю. Та й повісили за ноги. Так один змилосердився—пристрелив, йврей то був. З містечка.

— А-а... балакати є про що! Змішує думки Ярема:—х-ех.

— А ти чув, що десь, де багато лісовиків було, так там повипалювали всі села: одні бовдури стоять. Отаке й у нас зроблять... Ото! Тоді!

І важко випростується очерет, підіймає гострі кінці, колишеться по березі струмінням довго. Тиха річка синіє, шерехувато одливає гілки та крутить омелу на воді. Сидять, люди дужі, немов дуби з— мозолями, важко, грізно кожен думає. Сидять, вмозо-ливши очі, шукають глибини в синяві. Зупиняються хвилі, наганяють одна одну, наче ненароком обнімають коріння латаття—слабими здрогами перемагають ніч. Застигає ніч, застигає очерет, і дві постаті застигають: ноги в пісок вгрузають. Срібне листя осик без вітру журно балакає. А крізь прозору синь моргають біляві хмарки.

Недалеко вдарило сокирою по дубові. Ярема з товаришем затихли; дивились їхні очі до стуку.

— Ага!—прошипів один. —Хто-ж рубає? Біля трясовини! Он воно що! Ходімо!

— А кинь! Хіба там один?

— Ходім, подивимось!—Пішли. Кущ шелеснув і забив гіллям слід.

— Темно!

— Мовчи йди!—Дійшли. Близько завітрив стук, зачорнів. Пилка деренчить, кидає тирсу.

— Там три! Над кручею дуба рубають! О, кляті! Круча ховає тирсу в позаторішніх бур'янах.

Вітер затягся в дерево. Коріння тріснуло. Долітає балачка.

— Об'їзчий не почує!!

— Він один, а нас аж троє. Посміє: трісне лоб. Сокира-ж є!-Стовбур хитнувсь на глибоку безодню.

— Скоро вже!

— Дивись. Корінь один. Мовчки рушай!

— Ніхто не прийде, бо темно!—Руки надуті в провалля хилять дерево.

— А звернути шию!—Крізь зуби Ярема скрипнув—бери кілок! Дам ділянки!—Рванувся звірем роздратований Ярема. Дуб падав,—маленьким тріском рвалось — валилось трухляве дерево. Запихкався об'їзчий, теліпає важкий кілок.

— Ага! Вас троє... Хто рубне сокирою? Ну, хто? Кажи!—Троє трохи сами не впали в провалля із дубом

— Кажи!—не своїм голосом кричить Ярема.— Пошматую всіх вас. Хто дозволив рубати?

Розмахнувсь об'їзчий; луснув, щось хруснуло.

— В кручу позакидаю всіх! Кляті! Ух!—Один упав, а другий матір згадав й шпурнув сокирою, але вона розчавучила тільки кору на липі.

— А де-ж ти? Ти! Сюди! Трусишся чи-що? Підходить ближче Ярема до другого. Сокирою кидаєшся, сукин син! Тікай, а то вб'ю!

— Не дуже,—третій обізвавсь. Он диви, не про-.махнусь.—Кинув і цей. Ярема хотів одхилитись і, як підрізаний, присів.

— А... вбили!... Ті два тікали не оглядаючись. А в бік гострим кінцем врізалась сокира і скривавлена впала, коли ударивсь об свіжий пеньок Ярема.

Прийшов другий.

— О, Яремо! Я-ж спіткнувся. Чого-б тобі було йти? Хоч-би донести до хати.

Ярема стогнав. Другий крутився біля його: затуляв виразок.

Потім побіг до хати. Там спали. Застукав. Злякана жінка одчинила нарешті, почула про чоловіка.

— Ой, лишенько! Чуло-ж моє серце! Казала — не йди! Плаче, а там пугач: гугу — у — гугу — у! Зливаються крики. А син Яремин пішов з дядьком по батька.

Виє простоволоса жінка. Витирає голими кулачками свої сльози хлопчик, собака дивиться на нього, потім сутужно підвів голову, з натугою завив.

А не так далеко од хати лежить на червонім пеньку Ярема, а в проваллі—дуб.